

بررسی حقوقی توقف و تعلیق نماد معاملاتی شرکت‌های سهامی عام

زهره کریمی
مدیر امور حقوقی و
قراردادهای بورس تهران

عباس احضاری
کارشناس امور حقوقی و
قراردادهای بورس تهران

بخش نخست

وظایف ناشران اوراق بهادار پرداخته است. بخش نخست این فصل ناظر به وظایف ناشر در خصوص ارسال اطلاعات و رعایت حقوق سهام‌داران بوده و بخش دوم به بیان وظایف ناشر در خصوص برگزاری مجامع عمومی اختصاص یافته است. بر فرض اینکه تشریفات مربوط به برگزاری و تصمیم‌گیری مجامع عمومی صاحبان سهام به درستی رعایت شده باشد، عدم اجرای تصمیمات مجامع به‌ویژه تصمیم مجامع عمومی عادی صاحبان سهام در خصوص تصویب صورت‌های مالی، تقسیم سود سالانه و... و بعضاً عدم ثبت این تصمیمات در مرجع ثبت شرکت‌ها، به‌عنوان تخلف ناشر اوراق بهادار محسوب شده و مسئولیت شرکت، هیات مدیره و مدیرعامل را به دنبال خواهد داشت. بنابراین در این نوشتار به بررسی تخلفات مدیران و بازرسان شرکت در موارد مذکور و تمهیدات قابل اتخاذ توسط سهام‌داران و نهاد ناظر برای حفظ

با وجود اینکه حفظ حقوق و منافع سرمایه‌گذاران و دارندگان اوراق بهادار به‌عنوان مهم‌ترین دلیل توقف یا تعلیق نماد شرکت توسط نهاد ناظر بازار سرمایه عنوان می‌شود، ولی به جرات می‌توان گفت سهام‌داران شرکتی که معاملات آن متوقف شده است، اصلی‌ترین متضررین توقف یا تعلیق نماد معاملاتی شرکت محسوب می‌شوند؛ چراکه در این وضعیت، فعالیت جاری شرکت همچون گذشته ادامه پیدا می‌کند؛ درحالی‌که سهام‌داران و سرمایه‌گذاران این شرکت‌ها به دلیل محبوس شدن سرمایه و عدم امکان فروش سهام خود، از منافع احتمالی ناشی از به‌کارگیری این سرمایه در چرخه اقتصاد محروم می‌شوند. ضمن اینکه در اغلب موارد، پس از بازگشایی نماد این شرکت‌ها، شاهد افت شدید قیمت سهام آنها هستیم. فصل دوم دستورالعمل انضباطی ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، به بیان

یکی از مهم‌ترین چالش‌های بازار سرمایه در تمام کشورهای دنیا، مسئله توقف و تعلیق نماد معاملاتی شرکت‌های سهامی عامی است که در بورس یا بازار خارج از بورس پذیرفته شده‌اند. این اقدام نهاد ناظر بازار که در ایران توسط سازمان بورس و اوراق بهادار اعمال می‌شود، به منظور حراست از شفافیت و انسجام بازار و با توجیه حفظ حقوق صاحبان سهام شرکت انجام می‌پذیرد.

ماده ۱ «دستورالعمل اجرایی نحوه انجام معاملات در بورس اوراق بهادار تهران» به بیان اجمالی تعریف این دو مفهوم پرداخته است. بند ۴ این ماده، «توقف نماد» را به جلوگیری از انجام معامله یک ورقه بهادار برای مدت محدود تعریف کرده و بند ۵ نیز «تعلیق نماد» را عبارت از جلوگیری از انجام معامله یک ورقه بهادار تا رفع دلایل تعلیق می‌داند.

حقوق ایشان خواهیم پرداخت.

الف. عدم اجرای تصمیمات مجامع عمومی صاحبان سهام

به طور کلی اعضای هیات مدیره و مدیرعامل هر شرکت سهامی عام موظف به اجرای مصوبات مجمع عمومی است و در صورت استنکاف از اجرای این مصوبات، در مقابل شرکت و اشخاص ثالث مسئول هستند. در این خصوص ماده ۱۴۲ لایحه اصلاحی قانون تجارت (مصوب ۴۷/۱۲/۲۴) مقرر می‌دارد: «مدیران و مدیرعامل شرکت در مقابل شرکت و اشخاص ثالث نسبت به تخلف از مقررات قانونی یا اساس نامه شرکت یا مصوبات مجمع عمومی بر حسب مورد منفرداً یا مشترکاً مسئول هستند و دادگاه حدود مسئولیت هر یک را برای جبران خسارت تعیین خواهد کرد.» لازم به ذکر است که در این ماده، منظور از مدیران شرکت، اعضای هیات مدیره آن هستند که نه تنها موظف به رعایت قانون و اساس نامه شرکت هستند، بلکه اجرای مصوبات مجامع عمومی شرکت اعم از مجمع عمومی عادی (سالانه)، مجمع عمومی فوق العاده و مجمع عمومی عادی به طور فوق العاده را نیز برعهده دارند. همچنین براساس ماده ۲۷۰ لایحه قانونی مذکور، «در صورت عدم رعایت مقررات قانونی در تصمیمات هر یک از ارکان شرکت حسب مورد بنا به درخواست هر ذی نفع، بطلان شرکت یا عملیات یا تصمیمات مذکور به حکم دادگاه اعلان خواهد شد.» بنابراین چنانچه تصمیمات

مجمع در تصویب ترازنامه و سود قابل تقسیم، برخلاف مقررات قانونی باشد یا هیات مدیره از اجرای تصمیمات مجمع که قانوناً مکلف به اجرای آنهاست استنکاف ورزد، درخواست بطلان شرکت یا عملیات یا تصمیمات مذکور از دادگاه برای هر ذی نفع میسر است. بنابراین قانون گذار برای حفظ حقوق سهام داران شرکت، دو ضمانت اجرایی مهم را در نظر گرفته است: اولاً با شناسایی حق ابطال تصمیمات یا عملیات مجامع و مدیران شرکت، اعاده وضع به حال سابق را از طریق اقامه دعوی حقوقی در دادگاه صالح امکان پذیر می‌کند و از سوی دیگر با تصریح به مسئولیت مدیران شرکت در اجرای قوانین، اساس نامه و تصمیمات مجامع، جبران خسارات وارده را تضمین کرده است.

ب. عدم ثبت صورت جلسات مجامع عمومی صاحبان سهام

با توجه به اهمیت آگاهی از تصمیمات مجامع عمومی برای صاحبان سهام و همه اشخاصی که به نحوی با شرکت مورد نظر رابطه حقوقی دارند، قانون گذار در ماده ۱۰۶ لایحه اصلاحی قانون تجارت، مدیران شرکت را موظف به ارائه برخی اطلاعات مهم به مرجع ثبت شرکت‌ها کرده است تا از طریق درج در روزنامه رسمی که آگهی‌های شرکت در آن منتشر می‌شود، هر ذی نفع بتواند به حداقل اطلاعات لازم در مورد امور جاری شرکت دسترسی داشته باشد. این ماده قانونی مقرر می‌دارد: «در مواردی که تصمیمات مجمع عمومی متضمن یکی از امور ذیل باشد، یک نسخه از

صورت جلسه مجمع باید برای ثبت به مرجع ثبت شرکت‌ها ارسال شود:

۱. انتخاب مدیران و بازرسان یا بازرسان؛
 ۲. تصویب ترازنامه؛
 ۳. کاهش یا افزایش سرمایه و هر نوع تغییر در اساس نامه؛
 ۴. انحلال شرکت و نحوه تصفیه آن.»
- بنابراین نظر به اینکه تصمیمات مجامع عمومی صاحبان سهام در خصوص انتخاب اعضای هیات مدیره و تصویب صورت‌های مالی سالانه شرکت به ترتیب مشمول بندهای ۱ و ۲ این ماده هستند، طی فرآیند ثبتی مربوطه در مرجع ثبت شرکت‌ها مطابق ضوابط تعیینی ضروری است و چنانچه این امر محقق نشده باشد، مسئولان ذی صلاح شرکت مشمول ضمانت اجرای مقرر در بند ۳ ماده ۲۴۳ لایحه قانونی مزبور خواهند شد که عبارت است از: «حسب تادیبی از ۳ ماه تا ۲ سال یا جزای نقدی از ۲۰ هزار ریال تا ۲۰۰ هزار ریال یا هر دو.»

ج. پرداخت سود به صاحبان سهام

براساس ماده ۲۴۰ لایحه اصلاحی قانون تجارت، سود سالانه شرکت حداکثر باید ظرف مدت ۸ ماه از تاریخ تصویب سود توسط مجمع پرداخت شود. همچنین براساس ماده ۵ دستورالعمل انضباطی ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، ناشر مکلف است سود تقسیم شده مصوب مجمع عمومی را طبق برنامه اعلام شده و با رعایت مهلت قانونی، به سهام داران پرداخت کند. ضمن اینکه

در تبصره ۲ این ماده مقرر شده است که ناشر موظف به افشای جدول زمان بندی پرداخت سود نقدی پیشنهادی توسط هیات مدیره حداقل ۱۰ روز قبل از برگزاری مجمع عمومی عادی است. بنابراین باید تقسیم سود براساس برنامه مصوب و حداکثر پس از ۸ ماه از تاریخ برگزاری مجمع عمومی سالانه انجام پذیرد.

شایان ذکر است، عدم پرداخت سود براساس جدول زمان بندی ارائه شده، نه تنها منجر به احراز تخلف ناشر براساس بند ۶ ماده ۲۵ دستورالعمل انضباطی ناشران می شود، بلکه سهام داران و سازمان بورس و اوراق بهادار می توانند به استناد ماده ۱۵ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی، مستقیماً بدون نیاز به مراجعه به کمیته سازش، پرداخت سود مصوب مجمع را از طریق هیات داورى بورس مطالبه کنند.

لازم به ذکر است چنانچه هیات مدیره شرکت، اطلاعات خلاف واقع به مجمع عمومی صاحبان سهام ارائه دهند یا سود پیش بینی شده براساس صورت های مالی منتهی به سال مالی شرکت را به منظور پنهان داشتن وضعیت واقعی شرکت از صاحبان سهام، به شکل غیر واقعی ارائه یا منتشر کنند، مدیرعامل و اعضای هیات مدیره مشمول بند ۲ ماده ۲۵۸ لایحه اصلاحی قانون تجارت (حبس تادیبی از یک سال تا ۳ سال) می شوند. همچنین در صورتی که بازرسان شرکت در گزارش خود اطلاعات خلاف حقیقت بدهند یا این گونه اطلاعات را تصدیق کرده باشند، مشمول ضمانت اجرای مقرر در ماده ۲۶۷ لایحه قانونی مذکور و مستحق حبس تادیبی از ۳ ماه تا ۲ سال خواهند بود.

در نتیجه با توجه به آثار زبان بار توقف یا تعلیق نماد شرکت ها و ضرورت اتخاذ تدابیر ویژه توسط سیاست گذاران و مجریان بازار سرمایه به منظور اجتناب از بروز این گونه اتفاقات، اخیراً شورای عالی بورس و سازمان بورس و اوراق بهادار اقدام به اصلاح دستورالعمل های مربوطه کرده اند تا از این طریق از تضییع حقوق صاحبان سهام جلوگیری شود. این اقدامات که منجر به تحولات زیادی چه در مفاهیم و چه در مراحل اجرایی توقف یا تعلیق نماد معاملاتی شرکت های پذیرفته شده در بورس یا بازار خارج از بورس شده است، در تلاش برای رفع کاستی های موجود در بازار است. به عنوان مثال در اصلاحات اخیر تلاش شده تا تعاریف اجمالی ارائه شده در دستورالعمل اجرایی نحوه انجام معاملات در خصوص مفاهیمی همچون توقف و تعلیق نماد معاملاتی، مورد بازنگری قرار گیرد. به این ترتیب توقف نماد معاملاتی به «جلوگیری از انجام معامله ورقه بهادار به مدت کمتر از ۵ روز کاری» تعریف شده و تعلیق نماد معاملاتی نیز «جلوگیری از انجام معاملات بیشتر از ۵ روز کاری» عنوان شده است. همچنین در مرحله اجرایی

می توان مصادیق توقف نماد معاملاتی شرکت ها را منحصر به موارد خاصی کرد که برای حفظ انسجام بازار و حقوق سهام داران، چاره ای جز متوقف کردن کلیه معاملات اوراق بهادار شرکت نباشد.

نکته دیگری که در این زمینه قابل توجه است، در نظر گرفتن سقف زمانی برای متوقف بودن نماد معاملاتی شرکت است که منجر به تعیین تکلیف وضعیت شرکت و پایان دادن به منازعات میان سهام داران و مدیران خواهد شد. از سوی دیگر می توان به پررنگ کردن نقش بورس و بازار خارج از بورس در کنار نهاد ناظر بازار سرمایه اشاره کرد. این امر که در بسیاری از کشورهای پیشرفته همچون ایالات متحده آمریکا و انگلیس به عنوان اصلی مهم و اساسی در جهت نظارت بهینه بر بازار سرمایه مورد پذیرش قرار گرفته است، نه تنها منجر به کاهش حجم کاری و حوزه های نظارتی سازمان بورس و اوراق بهادار می شود، بلکه تقسیم بهینه منابع را نیز از طریق محول کردن نظارت اولیه به تشکلهای خودانتظام و نظارت عالی به نهاد ناظر محقق می کند. به عبارت دیگر انجام کلیه اقدامات

یادداشت

مزورانه انجام گرفته باشد، صادر کند.
۵-۲. هرکس سهام یا قطعات سهام را بدون پذیره نویسی کلیه سرمایه و تادیه حداقل ۳۵ درصد آن و نیز تحویل کلیه سرمایه غیر نقد صادر کند.
۶-۲. هرکس قبل از پرداخت کلیه مبلغ اسمی سهم سهام بی نام یا گواهی نامه موقت بی نام صادر کند.
۳. ماده ۲۴۰ - مجمع عمومی پس از تصویب حساب های سال مالی و احراز اینکه سود قابل تقسیم وجود دارد، مبلغی از آن را که باید بین صاحبان سهام تقسیم شود، تعیین خواهد کرد. علاوه بر این مجمع عمومی می تواند تصمیم بگیرد که مبالغی از اندوخته هایی که شرکت در اختیار دارد بین صاحبان سهام تقسیم شود. در این صورت در تصمیم مجمع عمومی باید صریحاً قید شود که مبالغ مورد نظر از کدام یک از اندوخته ها باید برداشت و تقسیم شود. هر سودی که بدون رعایت مقررات این قانون تقسیم شود منافع موهوم تلقی خواهد شد. نحوه پرداخت سود قابل تقسیم توسط مجمع عمومی تعیین می شود و اگر مجمع عمومی درباره نحوه پرداخت تصمیمی نگرفته باشد، هیات مدیره نحوه پرداخت را تعیین خواهد کرد؛ ولی در هر حال پرداخت سود به صاحبان سهام باید ظرف هشت ماه پس از تصمیم مجمع عمومی راجع به تقسیم سود انجام پذیرد.

۱. ماده ۲۷۰ - هرگاه مقررات قانونی در مورد تشکیل شرکت سهامی یا عملیات آن یا تصمیماتی که توسط هر یک از ارکان شرکت اتخاذ می شود، رعایت نشود بر حسب مورد بنا به درخواست هر ذی نفع بطلان شرکت یا عملیات یا تصمیمات مذکور به حکم دادگاه اعلام خواهد شد؛ لیکن موسسان، مدیران، بازرسان و صاحبان سهام شرکت نمی توانند در مقابل اشخاص ثالث به این بطلان استناد کنند.
۲. ماده ۲۴۳ - اشخاص زیر به حبس تادیبی از سه ماه تا دو سال یا به جزای نقدی از بیست هزار ریال تا دویست هزار ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهند شد:
۱-۲. هرکس که عالماً و بر خلاف واقع پذیره نویسی سهام را تصدیق کند یا برخلاف مقررات این قانون اعلامیه پذیره نویسی منتشر کند یا مدارک خلاف واقع حاکی از تشکیل شرکت به مرجع ثبت شرکت ها تسلیم کند یا در تعیین ارزش آورده غیر نقدی تقلب اعمال کند.
۲-۲. هرکس در ورقه سهم بانام یا گواهی نامه موقت سهم مبلغ پرداخت شده را بیش از آنچه واقعاً پرداخت شده است، قید کند.
۳-۲. هرکس از اعلام مطالبی که طبق مقررات این قانون باید به مرجع ثبت شرکت ها اعلام کند بعضاً یا کلاً خودداری کند یا مطالب خلاف واقع به مرجع مزبور اعلام دارد.
۴-۲. هرکس سهام یا قطعات سهام را قبل از به ثبت رسیدن شرکت یا در صورتی که ثبت شرکت